

ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΕΡΓΟ ΘΕΑΤΕΣ: Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ 1932

✘ Ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε επιστρέψει στην Ελλάδα από το εξωτερικό στις 20 Απριλίου του 1927. Είχε μάλιστα εγκατασταθεί στα Χανιά, δηλώνοντας πως δεν σκόπευε να ανακατευθεί στην ενεργό πολιτική. Ωστόσο, όπως ήταν φυσικό, και μόνο η παρουσία του αποτελούσε έναν πόλο έλξης. Ωστόσο ο Βενιζέλος «άντεξε» στην αποχή από τις πολιτικές εξελίξεις με τις προσπάθειες που κατέβαλλε ο Πλαστήρας να αποτρέψει το κίνημα του Οθωναίου. Τότε ο Βενιζέλος έγινε αποδέκτης των παραπόνων των στελεχών του Φιλελεύθερου Κόμματος.

Έτσι ξεκίνησαν μια σειρά εξελίξεων, που άρχισαν με την αποστολή επιστολών του Βενιζέλου με την ιδιότητα του απλού πολίτη προς τον υπουργό Οικονομικών Καφαντάρη. Εκεί ο Βενιζέλος εξέφραζε τα παράπονα των στελεχών του κόμματος των Φιλελευθέρων για τις ενέργειες των κυβερνήσεων συνεργασίας. Αποτέλεσμα αυτών των «ιδιότυπων» επιστολών του Βενιζέλου υπήρξε η δήλωση παραιτήσεως του Καφαντάρη από τη θέση του αρχηγού των Φιλελευθέρων και από την κυβέρνηση του Ζαΐμη. Αμέσως μόλις ο πρωθυπουργός έλαβε την επιστολή παραιτήσεως του υπουργού των Οικονομικών με τη σειρά του υπέβαλε την παραίτηση της κυβερνήσεώς του στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Την επομένη, 23 Μαΐου, ο Βενιζέλος ανακοίνωσε στον ελληνικό λαό την απόφασή του να αναμιχθεί και πάλι με την ενεργό πολιτική, κάνοντας και σχετική δήλωση: «Καθήκον μου είναι να αναλάβω την θέσιν μου επικεφαλής κόμματος, το οποίο αποτελεί το κυριότερον οχυρόν και κατά των καθεστωτικών κινδύνων και κατά της απειλής της δικτατορίας και κατά των εκ της ακυβερνησίας δυνάμεων να προκύψουν κοινωνικών διαταράξεων». Ως αρχηγός πλέον του μεγαλύτερου πολιτικού κόμματος, ο Βενιζέλος έπαιξε τον καθοριστικό ρυθμιστικό ρόλο στον σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασίας. Η κυβέρνηση συνεργασίας με έναν μικρό ανασχηματισμό στις 2 Ιουνίου παρέμεινε στην εξουσία.

Η ορκωμοσία της νέας κυβέρνησης ορίστηκε στις 4 του ίδιου μήνα. Όλα αυτά διήρκεσαν μέχρι τον Αύγουστο, όταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος ανέλαβε τη διακυβέρνηση της Ελλάδας, μετά τον εκλογικό του θρίαμβο στις εκλογές της 19ης Αυγούστου 1928.

Επενδύσεις

Στην παρουσίαση των προγραμματικών δηλώσεων της νέας κυβέρνησης, όπως αυτή προέκυψε από τις εκλογές της 19ης Αυγούστου 1928, ο Βενιζέλος στη Βουλή μίλησε για ένα ιδιαίτερα φιλόδοξο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, οι οποίες, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του οικονομικού του επιτελείου θα έβαζαν την οικονομία της Ελλάδας σε μια αναπτυξιακή πορεία. Μια φιλοδοξία αυτού του προγράμματος ήταν να επιλυθεί και το ιδιαίτερα επώδυνο προσφυγικό πρόβλημα που βάραινε την οικονομία της χώρας, μετά τις δραματικές για τη χώρα μας εξελίξεις της μικρασιατικής καταστροφής. Βέβαια ο Βενιζέλος δεν απέκρυψε ότι για την ανάπτυξη αυτή, η χώρα δεν διέθετε τα ανάλογα κεφάλαια που απαιτούσε η εκπόνηση ενός τόσο φιλόδοξου προγράμματος. Έτσι η πρόθεσή του ήταν να στραφεί στην ιστορικά προσφιλή οικονομική τακτική της χώρας μας, τον εξωτερικό δανεισμό, ο οποίος θα καλυπτόταν κυρίως από Άγγλους κεφαλαιούχους που ήδη είχαν επενδύσει κάποια κεφάλαια μετά το 1922, αλλά ήταν πρόθυμοι να διευρύνουν την παρουσία τους στην Ελλάδα, καθώς φαινόταν να αποκαθίσταται η πολιτική σταθερότητα στη χώρα.

Αισιοδοξία και οικονομικοί δείκτες

Το πρώτα δείγματα της νέας οικονομικής πολιτικής υπήρξαν ενθαρρυντικά. Ήδη ακόμα από την οικονομική πολιτική της οικουμενικής κυβέρνησης η δραχμή, ύστερα από 15 ολόκληρα χρόνια, στα οποία βρισκόταν υπό συνεχή υποτίμηση, κατάφερε να σταθεροποιηθεί σε σχέση με την αγγλική λίρα. Στα τρία πρώτα χρόνια της διακυβέρνησης της χώρας από τον Βενιζέλο η Ελλάδα παρουσίαζε συνεχώς πλεονασματικούς προϋπολογισμούς, πράγμα που δημιουργούσε αισιοδοξία και θεωρούνταν απόδειξη της καλής και επιτυχημένης οικονομικής πορείας. Τα προβληματικά οικονομικά της χώρας όλα έδειχναν ότι είχαν ξεπεραστεί και ότι οι νέες προοπτικές ανάπτυξης ήταν ευνοϊκές για την Ελλάδα. Αυτή τη

διάχυτη αισιοδοξία, ωστόσο, σκίαζε το ελληνικό εξωτερικό χρέος, που μέσα σε αυτά τα τρία χρόνια της βενιζελικής διακυβέρνησης διογκώθηκε από 27.800.000.000 σε 32.700.000.000 δραχμές, λόγω δανείων που είχε συνάψει η κυβέρνηση κυρίως στο Λονδίνο.

Η Τράπεζα της Ελλάδος

Υπό τις επικρατούσες οικονομικές συγκυρίες αλλά και ύστερα από πιέσεις οικονομικών παραγόντων του εξωτερικού, προέκυψε το ζήτημα της ίδρυσης της Τράπεζας της Ελλάδος. Το γεγονός αυτό θεωρήθηκε ως ιδιαίτερα σημαντικό για τις οικονομικές εξελίξεις της χώρας. Η Τράπεζα της Ελλάδος θα είχε το αποκλειστικό προνόμιο να τυπώνει νομίσματα, προνόμιο που ως τότε κατείχε η Εθνική Τράπεζα. Επίσης ανέλαβε τον πλήρη έλεγχο της εθνικής νομισματικής πολιτικής και των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Πρώτος πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδος ορίστηκε ο οικονομολόγος Αλέξανδρος Διομήδης. Η τράπεζα διέθετε κάλυψη σε συνάλλαγμα 10.000.000 αγγλικές λίρες για αξία κυκλοφορούντος χαρτονομίσματος αξίας περίπου 4.000.000.000 δραχμών.

Ωστόσο, παρά τις θετικές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, η οποία άρχισε να ανακάμπτει, ξέσπασε η μεγάλη διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία ξεκίνησε από την αδυναμία της γερμανικής κυβέρνησης να σταθεί συνεπής στις δυσβάστακτες οικονομικές κυρώσεις που είχε αναλάβει εξαιτίας του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η ύφεση, ωστόσο, κορυφώθηκε όταν στις 29 Οκτωβρίου του 1929 τινάχτηκε στον αέρα το χρηματιστήριο της Wall Street.

Η Ελλάδα από αυτές τις εξελίξεις βγήκε χαμένη, αφού χάθηκαν όλες οι οικονομικές επανορθώσεις που τις είχαν επιδικαστεί από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς η Γερμανία αδυνατούσε να τις πληρώσει. Αυτό το οικονομικά δυσμενές κλίμα είχε ως συνέπεια να μειωθούν οι εξαγωγές μας στα καπνά, τη σταφίδα, αλλά και σε μια σειρά άλλων αγροτικών προϊόντων, προς εκείνες τις χώρες που επλήγησαν από την κρίση. Επίσης ρόλο έπαιξε και η δραματική μείωση των εμβασμάτων που έστελναν στη χώρα οι ομογενείς της Αμερικής, που για τα οικονομικά μέτρα εκείνης

της περιόδου ήταν μια υπολογίσιμη πηγή εισοδήματος για τη χώρα.

Υπό το βάρος αυτών των απρόβλεπτων εξελίξεων επιδεινώθηκε το εξωτερικό ισοζύγιο συναλλαγών, ασκώντας αφόρητες πιέσεις στη δραχμή. Οι οικονομικές δραστηριότητες στη χώρα υπέστησαν ραγδαία υποχώρηση με συνέπεια να αυξηθεί η ανεργία, να χρεοκοπήσουν εταιρείες και να υποστούν μείωση τα ημερομίσθια. Έτσι η Τράπεζα της Ελλάδος αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει τα αποθεματικά του χρυσού και το ξένο συνάλλαγμα προκειμένου να στηρίξει τη δραχμή.

Πρακτικές... από το μέλλον

Πολλά από τα γεγονότα που ακολούθησαν θυμίζουν το δύσκολο οικονομικό παρόν που ζούμε. Από τις 21 έως τις 26 Σεπτεμβρίου του 1931 η κάλυψη συναλλάγματος της Τράπεζας της Ελλάδος μειώθηκε κατά 30%, μιας και όλοι εξαργύρωναν με συνάλλαγμα τα ελληνικά χρήματα. Μέσα σε αυτό το δυσμενές κλίμα παραιτήθηκε ο πρόεδρος της τράπεζας έπειτα από μια διαφωνία του με τον Βενιζέλο. Τον αντικατέστησε ο Εμμανουήλ Τσουδερός. Λίγο αργότερα, στις αρχές του 1932, η χώρα βρέθηκε στη δραματική θέση να μην διαθέτει επάρκεια κρατικών αποθεμάτων για την αποπληρωμή των τοκοχρεολυσίων από παλιότερα δάνεια που είχε συνάψει. Ως μοναδική λύση και πάλι υπήρξε ο εξωτερικός δανεισμός για τη στήριξη της δραχμής με συνάλλαγμα έναντι των κερδοσκοπικών πιέσεων. Υπό αυτές τις δυσμενείς εξελίξεις ο Βενιζέλος αναγκάστηκε να αναλάβει προσωπικά το θέμα εξασφαλίζοντας εξωτερικά δάνεια που θα στήριζαν τη νομισματική του πολιτική.

Έτσι, μέσα από μια σειρά ταξιδιών στη Ρώμη, το Παρίσι και το Λονδίνο ο Βενιζέλος ζητούσε από τους πιστωτές ένα νέο δάνειο 50.000.000 δολαρίων για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Για να γίνει πιο πειστικός, προειδοποιούσε ότι αν δεν έβρισκε αυτά τα χρήματα η χώρα θα εγκατέλειπε τον «κανόνα του χρυσού», θα κήρυσσε στάση πληρωμών, πράγμα που θα είχε ως αποτέλεσμα να προκληθούν κοινωνικές αναταραχές και η χώρα θα έχανε τη διεθνή αξιοπιστία της, με ό,τι αυτό σήμαινε. Τελικά ο Βενιζέλος δεν

κατάφερε να αποσπάσει την οικονομική βοήθεια, μιας και οι πιστωτές μας θεώρησαν ότι η Ελλάδα δεν έκανε καμία θυσία, αλλά αντίθετα ήθελε να μεταβιβάσει τα προβλήματά της στους πιστωτές της δανειζόμενη πέρα από τις αντοχές της οικονομίας της. Υπό το βάρος αυτών των εξελίξεων ο τότε υπουργός Οικονομικών παραιτήθηκε στις 21 Απριλίου του 1932. Αμέσως μετά ο αντικαταστάτης του υπουργός κήρυξε πτώχευση και αναστολή πληρωμών από το ελληνικό Δημόσιο. Η χώρα στις 27 Απριλίου εγκατέλειψε τον «κανόνα του χρυσού», η δραχμή υποτιμήθηκε άμεσα και με ραγδαίους ρυθμούς. Υπό το βάρος αυτών των εξελίξεων ο Βενιζέλος παραιτήθηκε για να τον διαδεχθεί ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου. Ταυτόχρονα τη χώρα κατέκλυζε ένα απεργιακό κύμα απεργιών.

Σημείωση: Ο «κανόνας του χρυσού» ίσχυε πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στο διεθνές εμπόριο.

(Πηγή/φωτό: Το Ποντίκι)